

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ioannis S. R. E. Cardinalis Bona Opera Omnia

Tribus Tomis comprehensa

De Divina Psalmodia, Ejusque Causis, Mysteriis, Et Disciplinis, deque variis Ritibus omnium Ecclesiarum in psallendis Divinis Officiis, Tractatus, Historicvs, Symbolicvs, Asceticvs. Sive Psallentis Ecclesiae Harmonia - Opus novum, & curiosum, ac multiplici eruditione illustratum ... Operum ...

Bona, Giovanni

Parisiis, 1678

Cap. XX. De variis Sanctorum exemplis ad divinum Officium pertinentibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9929

quasi orationem propriam profunda cordis compunctione depromat; vel certè ad suam personam æstimet eos fuisse directos, eorumque sententias, non tunc tantummodo per Prophetam, aut in Propheta fuisse completas, sed in se quotidie geri, implerique cognoscatur. Eundem namque recipientes cordis affectum, quo quisque decantatus, vel conseriptus est Psalmus, velut auctores ejus facti, præcedimus magis intellectum ipsius, quam sequemur. Ad eandem hortatur (i) August. dicens: Si orat Psalmus, orate, si gemit, gemitte, & si gratulatur, gaudete, & si sperat, sperate, & si timet, timete: Omnia enim, quæ hic conscripta sunt, speculum nostrum sunt.

CAPUT XX.

De variis Sanctorum exemplis ad Divinum Officium pertinentibus.

§. I.

Exemplorum magnam esse vim ad vitam rectè instituendam.

I. **H**ACTENUS Divinæ Psalmodiæ originem, causas, partes, & disciplinam rudi penicillo malus pictor delineavi: Et quod operis initio non aulus fuisset me præstaturum polliceri, Deo vires subministrante, ipsaque materia uberius quotidie crescente, ipse quoque liber in hanc magnitudinem sensim excrevit. At super sunt nè alia? imò verò, nec finis erit, si quæcunque curiosæ indaginis perscrutatione ad hanc rem spectantia adinveni, studiosè libeat amplecti. Sed cæteris omissis sola nobis restant Sanctorum exempla

i Aug. in psal. 30. cons. 3.

ad divinum Officium pertinentia, quibus extremum hoc caput dicatum sit. Nam quò pleniori obsequio Ecclesiasticos homines demerear, quædam quasi per futuram sine ordine rerum aut temporis, è probatis Scriptoribus excerpere non gravabor: eritque hoc superpondium non inutile, nec injucundum; quia ut celeberrimus (a) Historicus scribit, Aliorum erratis ad rectam vitæ institutionem pro exemplis uti, & quod rectè factum est imitari, scitum atque pulchrum est. Et facillimè, ait (b) alter, quid profit, aut obfit homines animadvertunt, cum multa multorum exempla intuentur. Ex vitio alterius, inquit (c) Publius, sapiens emendat suum; estque compendiosum felicitatis genus, ut docet Sanctus (d) Zeno, alterius periculo discere, quid debeas devitare. Sic vulnus aliorum nostra cautio fit, & veterum egregia facta in utilitatem posterorum derivantur. Sententia Platonis est; Nihil rectè doceri, nihil rectè disci sine exemplo: & ut Magnus (e) Gregorius scribit, Non est in sermone laudabilis, qui hoc quod loquitur, opere non ostendit. Præclarè de hac re illustris rei rusticæ (f) Scriptor: Usus, & experientia dominantur in artibus, neque est ulla disciplina, in quo non peccando discatur: & ubi quid perperam administratum cesserit improspere, vitatur quod fefellarat illuminatque rectam vitam docentis magisterium. Exempla denique, teste Isidoro (g) Pelusiota, dormientes animas ad virtutem capessendam exsuscitant, & ignavas, ac socordes excitatores efficiunt, & vitii indulgentes erubescere docent, atque ad pœnitentiam agendam inducunt. Cæterum à domesticis eventibus, à Cæsario scilicet nostro Heisterbacchenfi scribendorum exemplorum initium sumo ejus enim historiæ memorabiles datæ sunt mihi in manus, dum hæc scribe-

a Theodor. Siculus lib. 1. cap. 1 b Dionys. Halicarn. initio lib. 11. c Publ. in Sententiis d Zeno serm. 63. de Italia. e Gregor. lib. 19. moral. cap. 12. f Columella lib. 1. de re rustica c. 1. g Isid. Pelus. lib. 4. Epist. 172.

rem. Stylum autem mutavi, quod & in cæteris observatum est.

§. II.

Exemplorum Decades quatuor.

I. (a) **M**onachum quendam Ordinis nostri ita princeps tenebrarum decipiebat, ut quoties ad nocturnas vigilias surgendum esset magno statim sudore perfunderetur. Ille putans infirmitatem esse, quod erat diabolica fraus, jacere, vestibus se operire solebat, & sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger ille vertebat se in lectulo suo. Nocte quadam cum dato signo, cæteri surgerent, & ad divinum Officium festinarent, delicatulus noster tentare quidem, & aliquantulum moveri, ut surgeret; sed larga sudoris profusione præpeditus, iterum sopore languescere, iterum torpori succumbere. Et ecce incognita vox aures ejus implacide feriens, Noli surgere, inquit, noli interrompere sudorem tuum, quia non expedit tibi. Sensit tunc demum Monachus se fuisse deceptum, & phantastico sudore neglecto, vigil profiliens è lecto adversus accidiæ spiritum fortius deinceps dimicavit. Sic illis illudit dæmon, qui corporis infirmitatem magis quam morbos animi timentes, hostium stratagemata celeri vigilantia antevertere non student.

II. (b) Alius quidam Sacerdos cæteris post vigilias privatis orationibus, & meditationi juxta Regulam nostram incumbentibus, in sede aliqua oratorii se collocans inter verba orationis dormire solebat. Cumque frequentius ab ingruente somno vinceretur, apparuit ei quadam vice Dominus in cruce verso ad illum dorso, & facie averfa, hac corporali visione patenter insinuans tepidos, & pigros Monachos à facie

^a Casarius lib. 4. cap. 28. ^b Casar. lib. 4. c. 29.

Domini projiciendos fore: sicut ipse per Prophetam (c) Jeremiam testatur, dicens, *Quia oblitus est me populus meus, frustra libantes & impingentes in viis suis; dorsum, & non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.*

III. Et ne putet aliquis se excusatum iri, quod non omnis somnolentia à proprio vitio, vel ab hostili tentatione sed à corporali quandoque infirmitate naturaliter oriatur: narrat (d) Casarius beatum Christianum Ordinis nostri Monachum, cum ob adversam valetudinem post nocturnam synaxim inciperet debile caput in ipsa Ecclesia sopore reficere, à sanctissima Dei Genitrice Maria hac voce excitatum fuisse: *Surge Christiane, non est hic locus dormiendi, sed orandi. Quoniam verò hujus sancti viri semel mentio injecta est, aliud ejusdem exemplum narrabo, quo ad frequentiam chori, & reverentiam in eo habendam excitemur.*

IV. Infirmus erat, ut dixi, (e) B. Christianus, ac propterea licentiam habuerat ab Abbate, ne surgeret ad vigilias. Ille tamen non nisi gravissima necessitate compulsus, hac facultate utebatur. Interrogatus autem à quodam, cur indulta sibi gratia perfrui nollet: *Non possum, inquit, memor enim consolationum, quibus inter psallendum lætificat Deus animam meam, valdè crucior, si à publica recitatione me contingat abesse: nam & beatos Angelos chorum circuire, ipsumque Regem Angelorum multoties vidi, ipsum, inquam Christum, qui dixit, *Delicia mea esse cum filiis hominum: &, Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.**

V. (f) Sed redeo ad somnolentiam, quam demonis astu orantibus immitti manifestum est. Nam B. Conradus Conversus noster in dorso ejusdem fratris dormitantis, dum Laudes recitarentur, diabolum vidit in forma serpentis retortis gyris complicari. Vi-

e Jerem. 18. d Cas. lib. 4. c. 30. e Ibid. f Cas. lib. 4. c. 32. 33. & 35.

dit alius in alterius capite eundem sedere domesticæ felis assumpta figura. Circa alium somnolentum sæpè porci sunt visi, & porcorum grunnitus auditi, quia verba Psalmorum semiplenè, ac sine attentione prolata, quasi siliquas porcis infernalibus diripienda projiciebat.

VI. (g) Dormiens nocte quadam Monachus senior nomine Fredericus, vir alioquin bonus, & justus, hominem vidit procera magnitudine, turpique aspectu deformem, nodum stramineum luto ac fimo perlitum habentem in manu, qui cum somno sepultum terribilibus oculis respexisset, Quid hic dormitas, ait, magnæ fili Mulieris? magnam scilicet mulierem B. Virginem appellavit, cui Ordo noster specialiter addictus est. Tum stramen illud immundum magno impetu faciei ejus intentavit, qui cum vellet ferientis ictum declinare, caput parieti allidens non sine proprio dolore, aliorumque ludibrio evigilavit.

VII. Horribilius est quod sequitur. (h) Quidam enim in sacris vigiliis dormiens, tantam Deo nauseam provocavit, ut veniens de altari Crucifixus, maxillam ejus validissimo pugno percussit, qui & post triduum mortuus est.

VIII. (i) Illustris, & facetus miles lapidem oratorii ab Abbate Hemmerodensi emere voluit, quod talis eum naturæ diceret, ut somnum confestim conciliaret. Nam quoties oraturus se super eundem lapidem reclinabat, mox ei somnus tentante Sathana obrepere consueverat, ut vel inde cognoscas plures in lecto vigiles, in choro somnolentos fieri, omnem pristinam vigilantiam humani generis hoste destruyente.

IX. (k) Dictum est supra sanctos Angelos, ipsumque Dominum visos fuisse psallentium cœtibus inte-

g Cęsar. lib. 4. c. 34. h Ibid. c. 36. i Ibid. c. 37. k Cęsar. l. 7. c. 12. 18. 36. & 48.

resse. Addo nunc quod relatu jucundissimum est: Beatam quoque Dei Genitricem sæpè oratorium perambulasse, devotè cantantibus benedixisse, à tepidis, & dormientibus cum indignatione recessisse: quæ omnia B. Henricus Convertus Claustrensis, & S. Godericus Vilarientis Monachus, & alii non semel videre meruerunt. Sed in his memorabile est, quod cuidam carnali Monacho evenit. Hic, cum majorem corporis curam, quam spiritus haberet, in solemnibus festo B. Virginis psallens noctu cum cæteris, eandem manifestè intuitus est, quæ mira claritate perfusa, pyxidem habebat in manu suavissimo electuario plenam, atque inde integrum cochlear hauriens, in os singulorum infundebat. Ad ipsum verò perveniens indignabunda recessit dicens: Tu de meo electuario sumere non indiges, quia medicus es, & plures tibi impendis consolationes. Hac acerbissima animadversione perstrictus ille mores emendavit, & in proxima Dominæ nostræ solemnitate eandem visionem videre, & electuarium de manu Virginis accipere dignus fuit, quo gustato tanta dulcedine & devotione repletus est, ut omnem terrenam consolationem prorsus respiceret. Electuarium istud, inquit Cæsarius, gratia devotionis intelligitur, cujus virtute psallentes confortantur, cujus dulcedine labor vigiliarum vertitur in delicias: hujus species aromaticæ sunt memoria compunctiva Dominicæ Conceptionis, Nativitatis & reliquorum Sacramentorum Christi, quæ omnia mellisua spe futuræ retributionis condiuntur, & meritis B. Virginis psallentibus infunduntur.

X. (1) Ad cantum pertinent quæ sequuntur. Et quidem ex canora voce inanis gloriæ occasionem arripere, quanti discriminis sit, docuit periculo suo quidam Monachus Casinensis, qui cum cereum in Vigilia

1 Cæs. lib. 4. cap. 8.

Paschatis voce dulcissima benediceret, essetque vox ejus tanquam Musica in convivio, peracta benedictione subito in veste Levitica de medio raptus nusquam comparuit, nec ullibi inventus est. Causam hujusmodi raptus, elationis vitium fuisse, qui ejus vitam noverant testati sunt.

XI. Dicit Propheta, *Circuibō, & immolabo in tabernaculo ejus hostiam vociferationis, cantabo, & Psalmum dicam Domino.* [*n*] Si tamen exaltatio vocis non ex fervore, & abundantia cordis, sed ex inani jactantia procedat, jam Deo placere non potest, qui superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. In Ecclesia quadam sæculari cantantibus Clericis, & tumultuosas voces in sublime tollentibus, vir religiosus, ac timens Deum qui fortè tunc adfuit, vidit in loco eminentiori dæmonem, sinistra manu saccum tenere, dextera verò cantantium voces colligere, ac in eundem saccum immittere. Post Officium verò, cum illi de optimo cantandi genere gloriarentur, dixit qui visionem viderat. Benè quidem cantastis, sed saccum implestis.

XII. (*n*) In Cœnobio quodam Ordinis nostricum Antiphonam Invitatorii is ad quem spectabat, psalmumque sequentem voce mediocri inchoasset, & seniores eodem tenore cœptam melodiam prosequerentur, quidam ineptus juvenis indignè ferens depressiori voce Psalmum incœptum fuisse, eum quinque ferè vocum intervallis exaltavit. Cumque Seniores arrogantia ejus resisterent, pertinax Monachus cedere contempsit; sed & alii ex opposito choro eum adjuvantes vocem in exaltatione obstinarunt. Cessere pervicacibus ceteri propter scandalum, & cacophoniam. At B. Hermannus dicti loci tunc Prior dæmonem vidit cum lætitia, & impetu profilientem, & circa eos, qui cantum superbè exaltaverant, tripudiantem.

XIII. (*o*) Idem Hermannus dæmones sæpè vidit

m Ibid. cap. 9. *n* Cassi lib. 5. c. 5. *o* Ibid.

discurrentes in choro, ut sciamus locum cettaminis esse oratorium & non esse nobis colluctationem adversus carnem, & sanguinem, sed adversus Principes, & Potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitiae in caelestibus. Cum aliquando initio vigiliarum chorus Abbatis inciperet Psal. *Domine quid multiplicati sunt*, aded multiplicari daemones vidit, ut ex illorum concursu & discursu turbati fratres nescirent prorsus quid dicerent. Tandem brevissimo illo, & utilitissimo Psalmo non sine labore, & confusione ut cumque expleto, discessit diabolus totius confusionis caput, & psallentibus Monachis pax, & serenitas restituta est.

XIV. [p] Alia vice cum Prior Monasterii saecularia quaedam negotia ante ingressum chori immediatè tractasset, vidit Hermannus daemone, tanquam viæ ducem ante illum ingredientem. Tanti detrimenti est ad opus divinum, sine praescriptis praeparationibus accedere.

XV. [q] Idem cum errantes in aliqua Officii parte, juxta praescriptum regulæ nostræ, vel terram tangendo, sive deosculando, vel petendo veniam satisfacerent, daemones aspexit ab illis, tanquam turbine impulsos, velocissimè discedentes. Non enim potest superbiae spiritus humilitatis signum tolerare.

XVI. [r] Ut discamus quanto fervore Hymnus *Te Deum laudamus*, cantari debeat, rem narro mirabilem, quam in Monasterio quodam Sanctimonialium accidisse scribit Caesarius. Puella quaedam cum dictus Hymnus inceptus esset, vidit caelos apertos, & chorum cum psallentibus in ipsos supernè elevari, & introduci: Cumque Versiculus ille *Tibi omnes Angeli* psalleretur, universos ordines Angelorum, & singulos singulorum ordinum spiritus demissis capitibus, flexisque genibus, & expansis manibus Deum adorare. Quod

† Ibid. q Ibid. r Idem lib. 2. c. 90.

& Apostoli, & Prophetæ, & omnis cœlicus ordo similiter faciebant. cum eorum nomina in consequentibus Versiculis recitarentur. Cum autem extremus Versus decantaretur, rursus chorus in terram descendit, & Cœli clausi sunt. Liquec hinc terrestrem hymnodiam cœlestis filiam esse. Stamus enim hic in atriis supernæ Hierusalem, cujus participatio ejus in idipsum, Huic exemplo aliud subdo de Cantico Domini *Alleluia*.

XVII. (f) Solet hæc vox supernis civibus familiaris, magna vocum exultatione, & longo notarum decursu cantari. Intolerabilis autem cuidam Novitio Ordinis nostri hæc cantandi ratio videbatur, aded ut vel hæc de causa jam à sancto proposito discedere cogitaret. Nocte quadam, cum tentatio eum acrius infestaret, vidit se in somnis à militibus, quos olim hostes habuerat, omni ex parte circumdatum, & oppressum; nec effugii ulla spes erat: jam hostes eum capere, jam manus in eum violentas iniicere. Sic periclitanti adfuit candidatorum exercitus, quorum signifer cum *Alleluia* ingenti vociferatione clamasset, eandemque vocem crebrò repetiisset, territi hostes in fugam dispersi sunt. At Novitius expergefactus, omnique tentatione solutus, tanto ferventius in posterum *Alleluia* cantavit, quanto majorem ejus vim ad effugandas contrarias potestates expertus fuerat.

XVIII. (t) Hæc è Cæsarii flosculis delibasse sufficiat. Sed ne statim ab Ordine meo discedam, quod de dulcissimo Patre Bernardo memini me legisse, hic in primis enarrabo. Intererat aliquando nocturnis vigiliis Pater sanctus, cumque solito fervētius divinas psallere laudes conaretur, singulis Monachis, singulos Angelos astare conspexit, qui psallentium verba, ne minima quidem syllaba prætermissa schedulis excipientes velocissimè conscribebant. Porro quidam auro, alii ar-

f Cæs. lib. 4. c. 55. & Lib. de viris illustrib. Ord. Cisterciensis.

gento, quidam communi atramento, nonnulli aqua, quod quisque psalleret, exarabant. Erant etiam, qui nihil scriberent. Intellexit protinus vir Dei, eodem qui revelaverat spiritu edocente, quid scripturæ diversitas indicaret: Aurum enim ferventissimum in Dei servitio amorem, & alacritatem: argentum minorem quidem fervorem, purissimam tamen intentionem significabat, Atramentum bonam voluntatem denotabat, quamvis devotionis, & vigilantia studium aliqua ex parte deesset. Per aquam vero eos Scribæ cœlestes exprimebant, qui somnolentia pressi, vanisque cogitationibus à se abducti, voce non corde psallebant. At qui nihil scribebant, illos indicabant, qui inter justos sceleratè viventes, noxiisque cogitationibus voluntariè distracti, contra legis præscriptum vacui apparebant in conspectu Domini: quorum perversæ operationes, indignæ quæ Angelicis codicibus exciperentur, à dæmonibus quibus serviebant tenebrosis voluminibus consignabantur. Utinam hoc exemplo edocti sic divinis assistere laudibus studeamus, ut omnis psalmodia nostra auro, vel argento conscripta, honorem Deo, gaudium Angelis, nobis salutem operetur.

XIX. (u) Cum quadam cantantur, quæ majorem exigunt attentionem, valdè solliciti sunt Angeli sancti, ut majorem quoque in psallentium cordibus excitent devotionem. Vidit eosdem Sanctus Bernardus, qui cum Hymnus *Te Deum laudamus* decantaretur, utrumque chorum percurrentes nunc hos, nunc illos ad cantandum alacriter modis omnibus excitabant. Sed & ipse sanctus Abbas, cum dictum Hymnum inciperet, visus est à quodam, miro splendore circumfusus; Tum nitidissima flamma ab ore cantantis erumpere visa est, & in cœlum conscendere, quo ejus intentio ferebatur.

* Exordium Ord. Cisterciensis.

XX. (x) Beatus Vvulfridus Monachus Ordinis nostri in Anglia cum Canticum trium puerorum decantaretur, vidit Angelum Domini cum magnæ claritatis fulgore in medium chori descendere, & thuribulo cœlesti thymiamate referto spiritualium aromatum vivificum vaporem psallentibus offerre. Cum autem ad illum versum psallentes pervenissent, quo sanctissima Trinitas collaudatur, idem Angelus carbonem ignitum de thuribulo tollens in os Vvulfridi projecit, qui tantum ardorem ferre non valens, exanguis corruit, & delatus in infirmitorium tribus diebus quasi mortuus permansit. Sed regredior ad cantum, quem humilem & devotum esse debere, hoc item domestico exemplo edocemur.

XXI. (y) In Abbatia quadam Monachus erat, qui peritia cantandi, & dono suavissimæ vocis instructus, non ad Dei laudem, sed ad inanem sui gloriam tanto munere utebatur. In communi Psalmodia prorsus elinguis, in iis quæ solus concinebat, ultra modum vocalis reperiebatur. In die autem solemnī cum versum cujusdam Responsorii pro singulari vocis privilegio sibi assignatum non in gravibus, sed in acutis, & superacutis vocibus, tinnulis, modulis, flexilique lascivia personasset: eo finito dæmunculus teter cunctis videntibus apparuit, qui plaudens manibus, & fœdis cachinnis exultans, protinus exclamavit. O, ô benè, benè cantavit! optimè cantatum est. Hoc est videlicet superbi cantus præmium plausus diaboli, exultatio inimici, cantantis perditio. Sancta quædam Virgo primis Patribus nostris ruinam Ordinis eventuram prædixit ex agrorum multiplicatione, ex superfluitate ædificiorum, & ex vocum lascivia. Quam Prophetiam in nobis impletam, heu seris, & inutilibus lacrymis deflemus. Hęc in libro de viris illustribus Ordinis nostri dum le-

x Chrystom. Henriquez in Menolog. Cisterciens. ad diem 13. Febr. y Lib. de viris illustr. Ord. Cister.

gerem, ingesserunt se protinus duo exempla, quæ prætermittere nefas sit. Ea pertinent ad somnolentiam, quæ noctis vigiliis custodientibus obrepere solet.

XXII. (z) Quidam Monachus Henricus nomine, ætate juvenis, corpore robustus, sed carnis curam perficiens in desideriis, cum in omni parte Monastica disciplina cespitaret, tum maximè cum ad vigiliis surgendum esset. Nam vel non surgere omninò, vel nondum peracta synaxi discedere, pigritiam verò infirmitatis velamine solebat obtegere. Sed Deus non irridetur. Nam qui posthabito timore Domini, neglecta regulari admonitione dixerat, ut delinqueret in semetipso, tandem relicto Ordine reversus ad vomitum, suscepti propositi impiissimus desertor interiit. Videbat eum sepius Cænobiarcha, dum exiret è choro diabolico impulsu abactum, ejus enim collo insidebat visibiliter adversarius, & extra castra pugnantium & orantium impellebat, quò facilius solitarium opprimeret. Idem narrante in Dialogis Beato Gregorio cuidam Monacho accidisse didicimus, quem demon educebat ab oratorio, sed dissimili exitu: nam iste à S. Benedicto correctus culpam agnovit, & emendavit. Audiamus nunc rem jucundissimam, quæ vigilantes Monachos maximoperè corroboraret, & consoletur.

XXIII. (a) Miles quidam virtute & sanguine illustris, quem Corradum vocabant, in Cænobio Ordinis nostri præcipuas quasque solemnitates celebrare consueverat. Aderat aliquando nocturnis vigiliis in die festo Purificationis B. Virginis, tantamque invitus somnolentiam patiebatur, ut ei nullatenus resistere posset. Cumque proprium torporem detestans non cessaret Monachos admirari, qui ex eodem luto cori ficti, ac multis insuper jejuniis afflictis singulas noctes ducebant insomnes, subito sopore oppressus vidit duos homines Monastico habitu venerabiles, quorum unus ju-

z. *ibid.* a *ibid.*

tundo vultu militem allocutus hunc versum Latinum pronunciavit : *Talia posse pati soli meruere beati* At vir analphabetus verborum sensum non percipiens, manè carmen recitavit Priori, à quo ejus explicationem audi- vit. Beati ergo divinitus nuncupantur, quibus datum est posse pati & vigilare pro Christo : & admirabilis virgo (*b*) Catharina Bononiensis inter Martyres com- putandum fore dicebat Religiosum, qui nocturnis sem- per vigiliis sine ulla exemptione adesset. Pergo & ex vita S. Gertrudis alia haud dissentanea adjungo.

XXIV. Cum in festo cujusdam Sancti horas Ca- nonicas purissima intentione (*c*) sancta Virgo persol- veret visa sunt omnia psalmodiæ verba quasi lanceæ acutissimæ, quæ de corde ejus ad cor Jesu Christi pro- cederent, idque medullitus penetrarent, & suavissima afficerent delectatione. De corde autem Christi exi- bant radii, qui novæ gloriæ splendore Sanctos omnes exornabant, vivis quoque speciales gratias, defunctis refrigerium subministrabant. Hi videlicet attentè Psal- modicæ sunt effectus, honor Dei, Sanctorum gloria, salus viventium, & requies defunctorum.

XXV. (*d*) Alia vice dum singulas notas, & verba cum actuali intentione proferre studeret, & sæpius pro humana fragilitate deficeret, dixit intra se : Et quæ utilitas ex tali studio, cui tanta inest instabilitas ? At pius Dominus, ut eam consolaretur, obtulit cor suum in similitudinem lampadis ardentis : Ecce, inquit, cor meum dulcissimum organum semper venerandæ Tri- nitatis, cui omnia, quæ per te supplere non sufficis, fiducialiter perficienda commendabis, & sic omnia co- ram me summè perfecta apparebunt. Quemadmodum si tu vocem haberes dulcissimam, & sederes propè so- rorem, cujus dissona vox cunctis ingrata foret, valdè indignareris, si tibi ad cantandum aptissimæ illa inepta

b Vitæ ejus lib. 3. cap. 3. *c* Insinuationum Divinæ pietatis, sive vitæ S. Ger- tr. lib. 3. c. 23. *d* *ibid.* c. 24.

vices suas nollet committere : Sic ego soleo æstuanti desiderio præstolari , ut mihi homines ea perficienda offerant , quæ ipsi utpotè imperfecti adimplere per seip-
 sos non valent.

XXVI. (e) Præcipit Sanctus Pater Benedictus in Regula , ut Capitulum Laudum memoriter recitetur : Cum igitur hebdomadaria sic Capitulum cantasset , revelavit Deus Sanctæ Gertrudi tale ab illa præmium acquisitum fuisse , ac si tot personæ pro illa orarent , quot verba protulerat. Tanti momenti est , vel in minimis rebus obedientia.

XXVII. Solent Prælati , & Præcentores nostri psallentium cætum circumire ut dormientes in nocturna synaxi excitent , & in opere Dei omnem præcaveant negligentiam . Cum autem quædam Sanctimonialis id ex more præstaret , dixit Dominus beatæ Gertrudi : Si quis studet in divinis tam in se , quam in aliis negligentias præcavere , ego pro illo suppleo omnem defectum perfectæ intentionis , & devotionis. Alia multa ad divinum Officium pertinentia , libro quarto continentur , quæ brevitati consulens prætermitto. Hic autem tria exempla ex Laurentio Surio describam , quæ doceant operi Dei nihil esse præponendum.

XXVIII. Cum S. Ludgerus persolvendis divinis Officiis cum suis insisteret , à Carolo Magno Imperatore tertio accitus ire tamen ad illum distulit , donec cœptam psalmodiam consummasset. Non defuere aulici , qui sancti viri pietatem ad contemptum Cælaris retorquerent : at ille interrogatus , cur toties accersitus venire contempsisset : Ego , inquit , ò Imperator , tuum semper præceptum ita in omnibus exequendum putavi , ut tamen Deum tibi ubique præferendum non dubitarem : Ideo non ob contemptum Regiæ potestatis , sed potius propter tuam salutem , quæ Deo debe-

^e Ibid. c. 82. ^f Ibid. c. 85. ^g Surius 26. Martii. Vita S. Ludg. 1. cap. 32.

nam exolvere curavi, sicque expeditior ad tuum servitium veni. Hanc Episcopi libertatem suspiciens optimus Princeps, Gratias habeo Episcopo, ait, quia qualem te semper credidi, talem te nunc esse expertus sum.

XXIX. (b) S. Hugo Lincolniensis Episcopus semper Canonicas preces statuto tempore persolvebat. Contigit illum aliquando cum Prælati quibusdam & Clericis, per loca à latronibus obsessa iter agere. Surgunt omnes ante lucem, urgentque socii discessum, ut ingentis periculi viam in tenebris pertransirent: At vir sanctus instabat, ut matutinas preces ante omnia persolverent. Illi autem metuentes ne propter moram à grassatoribus caperentur, dilato in commodiorem horam Officio iter aggressi sunt. Mira res! Isti prudentes secundum carnem inciderunt in latrones. Hugo verò cum suis expleto Matutino, lætus & incolumis ad constitutum locum pervenit.

XXX. (i) In quodam Monasterio Sanctimonialium puella quædam in extremo vitæ discrimine versabatur: instante verò Completorii hora sorores in Ecclesia convenerunt, ut diurnæ servitutis pensum complerent. Vix autem primos cantaverant Psalmos, cum subito evocatæ virgines tactu signi ad transitum morientis divinum Officium imperfectum reliquerunt. Ad quarum ingressum infirma, quæ jam ultimum efflabat spiritum, repentino saltu è lecto prosiliens ad Abbatissam cucurrit clamans & dicens; Fer præsidium Domina, fer præsidium: At illa tremebunda. Quid habes, inquit, filia, quid habes? Respondit. Multitudo dæmonum, qui huc cum sororibus ingressi sunt, me ad inferos secum velle abducere minantur, quia propter me detrimentum servitii sui Christus habet. Porro sorores ad imperium matris protinus in Ecclesiam regressæ divinæ laudis cursum devotè peregerunt;

b Serius 12, N. u. i. Id. 4. Decembr. in vita S. Annonis lib. 1. cap. 36

quibus psallentibus puella lectulum repetens, omni horrore discusso, paulatim deficiens mortua est.

XXXI. (κ) Inter Canonicos Præmonstratenses eximia floruit sanctitate B. Hermannus. Hic quotidie, dum Canticum Zachariæ dicebatur, tam mirifico replebatur odore, ut omnium florum, & aromatum fragrantia naribus ejus aspirare videretur. Eodem vero tempore duos Angelos videbat ab utraque parte Ecclesiæ incensum psallentibus ministrantes, sed cum magno discrimine; nam quibusdam hilares sese ostendere, & coram illis reverenter inclinare: alios præterire negligentius: & à nonnullis cum horrore quodam protinus resilire. Intellexit statim vir Deo plenus primos eos esse, qui Deum animo, & voce laudarent: Secundos, qui minus adverterent, quod psallebant: Tertios illos, quorum vita mors erat. Convenit hoc exemplum cum decimo octavo supra descripto: Nunc alia adjungenda sunt ex Thoma Cantipratano.

XXXII. (l) Erat Sueffionensis civitas in Gallia Ecclesiastico interdicto subiecta, quamobrem non nisi silentio divina ibidem mysteria celebrabantur. In Vigilia igitur Assumptionis B. Virginis Prior Canonico-regularium S. Joannis in vicis juxta muros ejusdem civitatis assumptis secum tribus Canonicis devotissimis viris in montem proximum secessit, ut in quodam oratorio solemnitatem Dei Genitricis celebrarent. Hora verò consueta ad nocturnam synaxim evigilant, cantant simpliciter, & devotè. At ubi Prior nonam lectionem de more finivit subito concentus mirabilis Angelorum insonuit, & Responsorium *Felix namque es* altissimis vocibus cantaverunt: quo usque ad versiculum dicto, quatuor tantum ex illa innumera multitudine versum, cum *Gloria* succinerunt, multitudine semper cum repetitione respondente. Post secundam vero repetitionem iterato, Responsorium juxta morem

* Idem 7. Aprilis, / Cantipratan. lib. 2. de Apib. c. 40.

Gallicum quatuor Angeli inchoarunt, & prosequentibus omnibus, alacriter finierunt. Porro de cantu Ecclesiastico, qualis esse debeat, relatu dignum est quod idem auctor commemorat.

XXXIII. (m) In quadam Ecclesia Canonorum sæcularium præcipua cujusdam Sancti festivitas agebatur: in Completorio autem Responsorium illud *In pace in idipsum dormiam, & requiescam*, Clericis cantantibus, & discantantibus, facta est cunctis audientibus, vox de cælo dicens, solus raucus exauditus est. Erat hic raucus despectus quidam, qui vocis cacophoniam morum consonantia compensans, cæteris in dulcedine vocis, absque cordis devotione sine fructu exultantibus, solus exauditus est pro sua reverentia.

XXXIV. Semper nititur dæmon divinum Officium impedire, quare sicut eodem Auctore narrante didicimus, Venerabilis quædam Abbatissa Ordinis nostri nocte quadam cum nulla Monialium ad nocturnum surrexisset Officium, vidit diabolum, qui eas somno fallaciæ deluserat cachinnis singulas iridentem, & fusa ad Dominum prece, cum visibilem multis ostendit.

XXXV. Sanctissimus Abbas Dorotheus vir sapientia, ac pietate insignis, rem mirabilem de nocturnis vigiliis scribit, quam ab eo cui accidit se audisse asseverat. Nocturnam synaxim persolvebat, cum cæteris beatus senex Dioraticus, & ecce virum splendidis indutum vestibus initio Psalmodiæ egredientem videt è sacratio, parvum calicem cum sacrificio & hostia habentem in manu: psallentibus autem appropians hostiam tingebat in calice, & ea fratres omnes obsignabat. Sedes autem quorundam, qui ad vigiliis non surrexerant, eo signo tangebatur aliquorum intacta loca pertransibat. Atque hoc ipsum in fine Psalmodiæ è sacratio rursus egrediens repetebat. Hæc senex cum vidisset,

m Ibid. *n* Ibid. *o* Dorothei doct. 111.

rogat hominem humiliter, ut signorum mysterium edisserat. Respondet ille se esse Angelum Dei delegatum ad hoc, ut Monachos ab initio Psalmodiæ usque ad finem perseverantes eo signo notaret: nec præsentibus dumtaxat, sed eos quoque, qui cum licentia, & benedictione Prælati aberant, iusta de causa sacro signaculo obfirmabat, eo quod animo, & voluntate cum psallentibus adessent. At loca eorum, qui ob desidiam, & somnolentiam divinis noluerant interesse solemnibus, jussu Dei summi nullo signo notasse dicebat, quoniam ipsi eo munere indigni erant.

XXXVI. (p) Scribit Seraphicus Doctor in vita Sancti Francisci, quod quamvis beatus Pater oculorum, stomachi, splenis, & hepatis ægriudine laboraret, nolebat tamen muro, aut sedi dum psalleret inhærere; sed horas semper erectus, & stans cum ingenti reverentia, & alacritate persolvebat. Et si aliquando esset in itinere constitutus, instante hora divini Officii stans, & gressum figens in ipsa via, suas preces recitabat: nec ob solis ardorem, nec ob inundantes pluvias, nec ob frigoris asperitatem, aliamve temporis, vel cœli injuriam hujusmodi consuetudinem prætermittebat. Dicebat enim, si quietè comedit corpus cibum suum futurum cum ipso esca vermium, cum quanta pace, & tranquillitate accipere debet anima cibum vitæ?

XXXVII. (q) Idem magno zelo omnem animi evagationem castigare solebat, ut ex subjecto constat exemplo. Fecerat aliquando otii vitandi gratia vasculum quoddam non inelegans, quod cum memoriæ ejus occurrens, dum Tertiam psalleret, paululum ipsius animum distraxisset, motus fervore spiritus dictum vasculum igne consumpsit, dicens, sacrificabo illud Domino, cujus sacrificium impedivit. Hæc de Seraphico patre narrat Seraphicus filius Bonaventura. Sed ecce in manibus vir Eminentissimus Petrus Damianus. N

gravius, nil jucundius ejus eloquio. Hic quædam memoratu dignissima de divinis Officiis recenset, quæ cum suavissimo ejus sermone descripsero, & exemplis, & libro finis erit.

XXXVIII. (r) Clericus inquit, Colonienſis Eccleſiæ vadum fluminis tranſibat, & ecce B. Severinus ejuſdem Eccleſiæ nuper Epicoſopus equi ejus habenas apprehendit, eumque retinens ſiſtit. Cumque ille in ſtuporem verſus, & graviter admiratus cur illic tam clarus, & tam celebris famæ vir moraretur, inquireret: da mihi, ait, manum tuam, & quæ circa me ſunt non auditu diſce, ſed tactu. Cumque datam manum fluctibus Epicoſopus impreſſiſſet. tantus eam ardor abſorbuit, ut undique carnes ejus reſolutæ diffluere, & oſſa nuda vix hærentibus articulis remanere. Ad quem Clericus, cum nomen tuum inquit, in tanta benedictione ſit apud nos, & fama tua conſonis totius Eccleſiæ præconiis celebretur, cur te peſtilens hæc vorago conſtringit, tantoque, proh dolor! incendio cruciaris? Ad quem S. Epicoſopus; Nihil ait, aliud in me remanſit ultione plectendum, præter hoc tantum, quia dum in aula Regia conſtitutus Imperialibus me conſiliis vehementer implicui, Canonice ſynaxis Officia per diſtincta horarum ſpatia non perſolvi. Manè quippè ſimul omnia cocervans tota die negotiis ingruentibus ſecura libertate vacabam. Ob hanc itaque negligentiam horarum ardoris hujus fero ſupplicium. Tu vero omnipotentis Dei clementiam humiliter implora, ut manum tuam in ſalutis priſtinæ reſtituat ſtatum. Quod cum factum fuiſſet: Vade, inquit, fili, obſecra fratres meos Eccleſiæ Clericos, & alios ſpirituales viros, ut pro me preces fundant, indigentibus ſubſidia conferant, ſacrificiorum votis inſiſtant. His enim peractis ego mox de vinculo pœnæ hujus indubitanter expediar, & expectantibus me beatorum civium choris lætus adjungar,

r P. Damian. lib. 2. Epist. 15. ad Deſiderium Abbatem.

Hoc certè magnam nobis debet inferre formidinem, quia cum sanctum virum uni culpæ dumtaxat obnoxium tam intolerabilis Purgatorii pœna constrinxerit. Væ, væ, quæ mihi, meique similibus est inferenda sententia, quos tot reatum prolixitas gravat. Distinguenda sunt ergo per momenta temporum Ecclesiasticæ institutionis Officia, & sub magna reverentiæ disciplina dicenda sunt, ne dum psallimus fructum spiritus cum carnis desiderio misceamus. Hæc Damianus, qui ab Adraldo Abbate Bremensi ea se asserit didicisse. Verum (f) Baronius Ecclesiasticæ antiquitatis exactissimus indagator hanc Historiam referens, mendum irrepsisse putat in Episcopi nomen, & pro Severino substituendum censet Peregrinum, vel Pilegrinum, alioquin temporis ratio non constaret. Sanctus enim Severinus Damiani tempora annis circiter septingentis antecessit: Pilegrinus autem in serie Colonienſium Episcoporum paulò antè S. Petri atatem collocatur. Pergit idem Petrus, & ex ejusdem Abbatis relatione, dum simul per Burgundiam iter agerent, aliud subjungit exemplum.

XXXIX. (t) Frater quidam Cluniacensis Cœnobii piæ mentis, & rectæ conversationis vir hinc aliquando transibat, & ecce crinitus quidam quasi ex Hierosolymitana peregrinatione deveniens palmam ferebat in manu. Cumque Peregrinus & Monachus invicem obvii sese altrinsecus pertiansissent, ait ille: Completorium in lecto nec salus est, nec profectus. Quod frater audiens admiratus expavit, ac repentiè post terga respiciens, eum videre non potuit. Mox enim ut verbum protulit, omnino disparuit. Ille verò ad conscientiam mox reversus invenit, quia pridiano vespere lassus de via redierat, & fessa in lectulum membra projiciens, jacendo Canonicas horas compleverat.

XL. (u) Quiddam simile in eremo fontis Avellani, quam dum hæc scriberet, incolebat vir sanctus,

f Baron. Tom. 11. an. 1062. n. 84. & Petr. Dam. ubi supra. & ibid.

narrat consequenter accidisse. Erat ibi Prior nomine Joannes, qui lentis quibusdam infirmitatibus macilentus videbatur semper & gracilis. Hac itaque sui corporis imbecilla tenuitate confusus, sæpè jacens in lecto, Completorium decurrebat. Accidit autem, ut dæmoniacus quidam non procul abesset, qui multa hominum secreta, & obscænos actus impudens propalaret. Cumque præfatus Joannes dæmonem exire præciperet, & quibusdam exorcismi quæstionibus flagellaret: Tu ne, ait, ille es, qui sub cotto quotidie Completorium infusurras, & modò me quasi Sanctus ejicere, & juris mei vasculum de meo vis dominio liberare? Hoc audito frater erubuit, quia rei veritatem etiam per mendacii recognovit auctorem. Hactenus ille.

§. III.

Operis clausula, & pro ea gratiarum actio.

I. HÆc habui, quæ de divina Psalmodia non pro rei majestate, sed pro virium mearum tenuitate proferrem. Plura sanè potuissem è Sanctorum Patrum amœnissimis hortis colligere, quibus hoc sterile senticetum uberius exornaretur; sed præstabilius visum est in tanta rerum congerie servare temperamentum, & posterorum industriæ multa relinquere. Cæterum quia hoc opus ex scriptis veterum Patrum orthodoxorum magna ex parte compactum est, illorum dicta haud inopportunè in hac meta usurpabo. Et primò quidem illis verbis lectorem meum conveniam, quibus modestissimè alloquitur suum Timotheum Magnus Dionysius Arcopagita in fine libri de Ecclesiastica Hierarchia. Hæc à me, Fili, tam multa, tamque præclara Hierarchiæ nostræ spectacula, quæ unum faciunt, aspecta, & animadversa sunt. Ab aliis autem mentibus, quæ acrius cernunt, non modo hæc perspecta sunt, sed multo clariora, & diviniora. Tibi etiam,

Bbb iiij

ut opinor, planè collucebunt clariores, divinioreſque pulchritudines, ſi iis, quos dixi gradibus ad ſuperiorem radium contendas. Communica igitur tu quoque mecum majorem, perfectioremque lucem, meiſque oculis monſtra præſtantes, & unius ſpeciem magis exprimentes formas quaſcunque cernere potueris. Confido enim me hiſ que ſunt commemorata inſitas tibi divini ignis ſcintillas excitaturam. Dicam & illud quod Maximus Martyr in fine opusculi de Eccleſiaſtica myſtagogia ſcribit. Hęc ergo de hiſ pro viribus expoſui, ea que ſunt magis myſtica & altiora attingere non auſus. Danda eſt autem venia imbecillitati mee: & ſuſcipiendum eſt potius, quam reprehendendum, ſi quod dari poteſt datur. Deo enim gratum, & acceptum eſt, quicquid pro viribus purè, & ſincerè ex animo datur, etiamſi cum magnis collatum videatur exiguum. Clauſulam quoque hic apponam, qua ſuum terminat Theophratium Æneas Gazeus Philoſophus Chriſtianus. Jam quoniam iſtuc venimus, ſacrificium gratiarum actionis Deo offeramus, non Hecatomben, ut apud Athenienſes Minervę; nec formicam, ut in Iſthmò Soli, & Neptuno, ſed perpurgatam mentem, quo Deo ſimiles evadamus. O Rex, & Pater, & Conditor omnium: ô prima ſapientia Patris, & Verbum per quod iſ omnia produxit: ô Spiritus Sancte, per quem Deus omnibus aſpirat, omnia comprehendit, & conſervat, & ad ſuam perfectionem adduxit: ô divina Trinitas, & ſancta Unitas, des nobis ſuperne illius pulchritudinis memoriam, des omnibus eternitatem. Nec verebor Juvenci Poëtę aſſumpta perſona aliquid mihi de hoc qualicunque opere polliceri cantans in hoc Epilogo, quod ille in Prologo Evangelicę Hiſtorię cecinit.

*Nec metuo ut mundi rapiant incendia ſecum
Hoc opus. Hoc etenim forſan me ſubtrahet igni.*

*Tunc cum flammivoma descendet nube coruscans,
Iudex altithroni genitoris gloria Christus.*

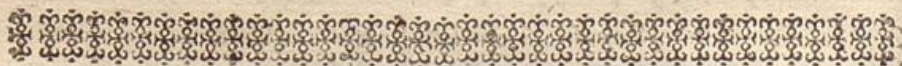
Denique hac oratiuncula Deum precabor, qua libros de Trinitate concludit Augustinus. Domine Deus unus, Deus Trinitas, quęcunque dixi hic de tuo, agnoscant & tui: Si quę de meo, & tu ignosce, & tui. Amen.

METRUM L.

O Mibi jam plures multum vigilata per annos
Pagina, sat spatiis longum confecimus equor.
Naufraga fluctivago jactata carina profundo
Iam portum tranquilla tenet: jam dente tenaci
Anchora de prora jacitur jam litore gaudet
Navita, jam Scyllę monstrum, rabięque Charybdis;
Et syrtes, scopulosque, & venti evasimus iram.
Iam licet optatam saltu contingere terram,
Et superis meritas pro munere solvere grates.
Omnipotens Genitor, cęli suprema potestas,
Principium sine principio, sator unice rerum,
Immensus, sine fine potens, sine tempore durans;
Absque loco loca cuncta replens, sine luce coruscans,
Cuncta simul sine voce loquens, sine robore fortis,
Mundum mente gerens, sine motu cuncta gubernans;
Unicus, & simplex, placidus seu parcis amanti,
Expectasque tacens; seu crimina vindicę pœna
Corrigis iratus, seu justis pręmia reddis.
Haud opis humanę est dignas tibi solvere grates;
Sed cęli dum luce fruam, te carmine semper,
Pectore te memori cantabo, nulla carebit
Laudibus hora tuis. Tuque ô sapientia Patris,
Principium de principio, de lumine lumen,
A vero verax, soboles æquęva Parenti,
Fons lucis, mentale jubar, Verbumque paternum;
Omnia cognoscens divina notio mentis,

*Ars summi Artificis , primique expressio veri ,
 Tu precor ignaro , majoraque viribus auso
 Ignosce , & clemens audacibus annue scriptis.
 Tu Bonitas , tu Patris Amor , tu mutuus ardor ,
 O Patris , & Nati Flamen , qui compar utrique
 Imperium sine fine tenes spirabile Numen ,
 Tu quoque , si potui per te tot adire labores ,
 Has licet exiguas pro munere suscipe laudes.
 Auspice te , quacunq; fides Romana patebit ,
 Ore legar populi , nec me libitina sepulchro ,
 Nec ventura dies tenebrosa condere nocte ,
 Nec poterunt flamma , nec edax abolere vetustas.
 Candida posteritas , duce te , mihi digna laboris
 Premia , & immeritam statuet cum laude coronam.*

FINIS.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiss. P. Sac. Palatii Apost. Magistro.

Ascanius Rivald. Vicesger.

Imprimatur. Fr. Vincentius Cepolla Magist. Reve-
 rendiss. P. Magistri Sacri Palatii Apostolici Socius,
 Ordinis Prædicat.